

Vergaderjaar 2006–2007

30 800 XIII

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Economische Zaken (XIII) voor het jaar 2007

Nr. 13

BRIEF VAN DE MINISTER VAN ECONOMISCHE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 13 oktober 2006

Hierbij ontvangt u het verslag van mijn reis aan de Russische Federatie d.d. 3–5 oktober jl.

Samenvatting

Van 3 tot 5 oktober 2006 heb ik met een ambtelijke delegatie een bezoek aan Moskou gebracht. De economische relatie tussen Nederland en de Russische Federatie is van groot én toenemend belang, zowel in termen van bilaterale handel, als in termen van wederzijdse directe investeringen.

Energie stond centraal in mijn gesprekken met de Russische ministers. De energierelaties zijn zowel voor Nederland als voor Rusland van belang: voor Nederland als het gaat om energievoorzieningszekerheid op de langere termijn en omdat aanvoer van Russisch gas bijdraagt aan de uitbouw van de Nederlandse ambitie om de gasrotunde van Noordwest-Europa te worden; voor Rusland met het oog op stabiliteit in de afzet, toegang tot Westerse technologie, kennis over energiebesparing en energiebesparingsbeleid en toegang tot de West-Europese markt in het algemeen. Tijdens mijn bezoek zijn de problemen rond het Sachalin II-project, waarvan Shell de belangrijkste aandeelhouder en operator is, uitgebreid besproken. Tot nu toe heeft er over de ontstane problemen (totale kosten en milieuproblemen) geen overleg tussen Shell en Russische ministers plaatsgevonden, ondanks pogingen van Shell daartoe. Duidelijk is dat een oplossing alleen mogelijk is door open en constructief overleg. Mijn Russische ambtgenoot, Minister Gref, heeft aangegeven erop te zullen toezien dat Shell op korte termijn de gelegenheid krijgt voor overleg met relevante Russische autoriteiten.

Tijdens mijn bezoek hebben Gasunie en het Russische energiebedrijf Gazprom een principe-akkoord ondertekend met betrekking tot deelname van Gasunie in de aan te leggen Noord-Europese Gaspipeline. Daarnaast is

overeengekomen dat Gazprom een aandeel neemt in de nu bijna voltooide gaspijpleiding van Noord-Nederland naar het Verenigd Koninkrijk.

Rondom mijn bezoek aan Moskou vond een aantal evenementen plaats:

- Het parallelle bezoek van een Nederlandse bedrijvendelegatie met ca. 35 MKB-bedrijven. Het leggen van contacten met potentiële Russische zakenpartners is voor de betrokken bedrijven over het algemeen zeer goed verlopen.
- Ondertekening van een samenwerkingsovereenkomst tussen Vereniging VNO-NCW en haar Russische zusterorganisatie.
- Een ICT/Breedbandseminar, waarmee aandacht werd gevestigd op de mogelijke Nederlands-Russische samenwerking in de ICT-sector

Verslag

Aanleiding

Mijn bezoek was een follow-up van het bezoek van mijn Russische ambtgenoot Minister Gref aan Nederland van juli dit jaar en het eerdere Staatsbezoek van President Poetin aan Nederland (november 2005). Ook het belang van de economische betrekkingen met Rusland in het algemeen en de recente ontwikkelingen op energiegebied, gaven aanleiding om naar Moskou af te reizen. Op basis van de diverse gesprekken die ik in Moskou heb gevoerd, kom ik tot de volgende inzichten.

Economisch belang van Rusland

Rusland biedt vele economische kansen voor zowel het MKB als grote bedrijven: een enorme afzetmarkt, een gestage ontwikkeling naar een vrije markteconomie, een goed opgeleide bevolking, een hoog technisch kennisniveau op specifieke terreinen en – niet in de laatste plaats – een belangrijke exporteur van olie en gas.

Het is noodzakelijk dat Nederland zich blijft inzetten voor een goede relatie met de Russische Federatie, zowel in bilateraal als in EU-verband. Met Minister Gordeev heb ik afgesproken om in het tweede kwartaal van volgend jaar een bijeenkomst van Gemengde Economische Commissie (GEC) te organiseren. Dit overlegforum tussen Nederland en Rusland komt eens in de anderhalf tot twee jaar bijeen en bespreekt dan actuele economische thema's, van belang voor de Nederlands-Russische relaties. Technologische samenwerking tussen Nederland en Rusland zal dan een belangrijk thema op de agenda worden, evenals energie-efficiëntie. Rusland is één van de drie landen die door de Dutch Trade Board als «prioritair» zijn aangemerkt. Dit houdt onder meer in dat publieke en private Nederlandse partijen de handen momenteel ineen hebben geslagen om te komen tot een goede afstemming van alle handelsbevorderende activiteiten.

Russisch investeringsklimaat

De gigantische Russische markt biedt grote mogelijkheden in vrijwel elke economische branche. Hoewel er sprake is van nog diverse handels- en investeringsobstakels, valt niet te ontkennen dat het Russische zakelijke klimaat de afgelopen jaren sterk is verbeterd. Een groeiend aantal Nederlandse bedrijven doet uitstekende zaken in Rusland. De bilaterale handelscijfers laten een gezonde groei zien, en hetzelfde kan gezegd worden over de Directe Buitenlandse Investerings¹. Ik ben vooral verheugd dat een Russisch bedrijf als Lukoil belangstelling heeft voor Nederland en overweegt te gaan investeren in een raffinaderij in Rotterdam. Dat zie ik als een belangrijk signaal. Immers, goede relaties zijn gebouwd op wederke-

¹ Nederlandse goederenexport naar Rusland bedroeg in 2005 € 4,2 miljard (groei van 29% t.o.v. 2004). Nederlandse goederenimport uit Rusland bedroeg in 2005 € 8,3 miljard (groei van 119% t.o.v. 2004). Nederland is voorts één van de grootste investeerders in Rusland, vooral ten gevolge van de Shell-investeringen in de energiesector (o.a. 55% in Sachalin II, kosten: \$ 20 miljard) en de overname van Russische brouwerijen door Heineken (ca. \$ 1,5 miljard). Russische investeringen in Nederland bedroegen medio 2005 ca. \$ 618 miljoen (ca. 10% van de totale buitenlandse investeringen van de Russische Federatie).

righeid, die alleen kan ontstaan wanneer landen bereid zijn in elkaars economieën te investeren.

Gelijktijdig kan ook gezegd worden dat het Russische investeringsklimaat nog niet optimaal is. De afgelopen tijd hebben er voorvallen plaats gevonden die het imago van Rusland als economische zakenpartner geen goed doen. Ik heb hierover met mijn ambtgenoot Gref gesproken. Daarbij heb ik de lijn uitgedragen dat als er problemen ontstaan dat deze eerst en vooral besproken dienen te worden door betrokken partijen, met de intentie om een voor alle partijen bevredigende oplossing te zoeken.

Energierelaties algemeen

Nederland en Rusland hebben al jaren goede energierelaties. Deze zijn voor beide partijen van belang: voor Nederland als het gaat om energievoorzieningszekerheid op de langere termijn en omdat aanvoer van Russisch gas bijdraagt aan de uitbouw van de Nederlandse ambitie om de gasrotonde van Noordwest-Europa te worden; voor Rusland met het oog op stabiliteit in de afzet, toegang tot Westerse technologie, kennis over energiebesparing en energiebesparingsbeleid (Nederland heeft een Memorandum of Understanding met Rusland op dit punt) en toegang tot de West-Europese markt in het algemeen. Niet alleen Nederland maar ook Rusland hecht aan goede en intensieve energiebetrekkingen. Nederland zal deze betrekkingen derhalve moeten onderhouden en waar mogelijk intensiveren. Daarnaast zet Nederland in op een geïntegreerde Europese aanpak richting Rusland in het kader van de nieuwe Overeenkomst van Partnerschap en Samenwerking, waarvoor binnenkort de onderhandelingen tussen de EU en Rusland zullen beginnen. Uiteraard dienen in een goede relatie problemen zonnig ook te worden besproken. Om die reden is in de gesprekken op het Ministerie van Industrie en Energie en op het Ministerie van Economische Ontwikkeling en Handel uitgebreid gesproken over het Sakhalin-II project.

Sachalin-II

Shell is operator van het gaswinningsproject Sachalin-II en grootste investeerder hierin met een aandeel van 55% en een geraamde investering van USD 20 miljard. Shell ziet zich momenteel voor diverse problemen gesteld. Enkele weken geleden begonnen de discussies in de media over de vermeende overtredingen van de milieuvoorschriften door SEIC, het consortium van Shell, Mitsui en Mitsubishi, dat het project uitvoert. Op de achtergrond spelen ook de enorme kostenstijgingen van het project en de kennelijke onvrede over de onderliggende afspraken (Product Sharing Agreement) die de Russische overheid met Shell en haar partners medio jaren '90 heeft gemaakt.

Daarnaast onderhandelt Shell al geruime tijd met Gazprom over de effectivering van de principe-overeenkomst over deelname van Gazprom in Sachalin II. De kostenstijgingen binnen Sachalin II vormen een grote complicatie in deze onderhandelingen.

Vooralsnog hebben er geen rechtstreekse discussies plaats kunnen vinden tussen Shell en Russische ministers over de ontstane problemen, ondanks pogingen van Shell daartoe. Bij mijn Russische gesprekspartners heb ik de zorg van het Kabinet, zoals die al eerder door de Minister-president was overgebracht, nogmaals uiteengezet en aangedrongen op een spoedige oplossing. Van Russische zijde is mij verzekerd dat Rusland de Nederlandse zorg zeer goed heeft gehoord en dat de gewenste ruimte voor overleg er op korte termijn zal komen.

Tijdens mijn bezoek hebben Gasunie en het Russische gasbedrijf Gazprom een principeakkoord ondertekend over wederzijdse samenwerking. Een belangrijk onderdeel vormt de voorziene deelname van Gasunie in het consortium dat de Nordstream-pijpleiding (voorheen North European Gas Pipeline) gaat bouwen en exploiteren. De leiding loopt door de Oostzee van Sint-Petersburg naar Noord-Duitsland en sluit daar ook aan op de leidingen naar Nederland. Hiermee wordt bijgedragen aan de Nederlandse ambitie om de gasrotonde of «gashub» van Europa te worden. Daarnaast is overeengekomen dat Gazprom gas door het Nederlandse leidingnet van Gasunie zal laten lopen en dat Gazprom een aandeel neemt in de nu bijna voltooide gaspijpleiding vanuit Noord-Holland naar het Verenigd Koninkrijk. Ook deze afspraken dragen bij aan de realisatie van de gasrotonde.

Follow-up

Wat de vervolgacties betreft kan ik u het volgende melden.

- De principe-overeenkomst tussen Gasunie en Gazprom zal door de bedrijven uitgewerkt moeten worden. Nederland zal wel moeten zorgen voor een goed investeringsklimaat, zodat er voldoende transportcapaciteit is om het extra gas naar en door Nederland te kunnen laten stromen. Recent heb ik de Kamer mijn voornemens op dit punt doen toekomen («Gas in de toekomst», 2 oktober 2006)
- In mijn gesprekken met Russische ministers heb ik geprobeerd de deuren te openen voor overleg tussen de Russische overheid en Shell over het Sakhalin-II-project. De Russische ministers hebben de bereidheid tot overleg uitgesproken. Het is nu aan hen om die toezegging gestand te doen en het gesprek met Shell en haar partners aan te gaan.
- Samen met het Russische Ministerie van Industrie en Energie zal in het eerste kwartaal van 2007 een energiebesparingsseminar worden georganiseerd. Mijn medewerkers zullen dit seminar samen met het Ministerie van Industrie en Energie organiseren.
- Met Minister Gordeev heb ik afgesproken om in het tweede kwartaal van volgend jaar een bijeenkomst van Gemengde Economische Commissie (GEC) te organiseren. Overwogen wordt om dit in juni 2007 in St. Petersburg te doen, in combinatie met het Russisch Economisch Forum én een geplande «High Tech Tentoonstelling». VNO-NCW zal, in samenwerking met haar Russische zusterorganisatie, namens het bedrijfsleven in beide landen bijdragen leveren aan de GEC.

De Minister van Economische Zaken,
J. G. Wijn